

O scrisoare expediată în anul 1867 din Turnu Severin (transcrisă de noi în anexă)¹ a fost sigilată cu o pecete din ceară roșie, imprimată cu o piatră gravată antică (montată probabil într-un inel). Atât dimensiunile (înălțimea 11 mm, lățimea 8 mm), cât și aspectul impresiunii atestă faptul că gema avea o formă ovală. Ea reprezenta un personaj conducând o *quadriga*, redată din față, deasupra unui strat de nori. Este înfățișat *Sol*² în *quadriga*, în picioare, cu mantia fluturând, purtând pe cap cununa de raze și ridicând mâna stângă în semn de adorație; cu dreapta ține hățurile cailor (Pyrois, Eous, Aethon și Phlegon), grupați câte doi în dreapta și în stânga câmpului.

Gema provine, cu multă probabilitate, de la Romula. Descoperirile arheologice din această localitate au relevat numeroase piese gliptice. Dintre acestea, unele au ca motiv principal reprezentarea lui Sol și anume:

1. Jaspis roșu, 10 × 7 mm. Sol, redat din față, ține în mâna stângă un bici, iar în dreapta o mică sferă³.

2. Matostat, 16 × 9 mm. Sol, în *quadriga*, din față, încununat de raze, ține mâna dreaptă ridicată, iar în stânga biciul; mantia îi flutură pe spate sub forma a două fășii. De o parte și de alta sunt redată două busturi, cu fața spre divinitate: la dreapta *Luna*, cu cornul lunar pe umeri, iar la stânga un bărbat încununat cu raze⁴.

3. Cornalină, 19 × 14 mm. Sol în *quadriga*, în profil, spre dreapta. Poartă pe cap cununa de raze și în mâna dreaptă ține un bici, arcuit deasupra cailor. Câte o stea cu 7 raze este plasată dedesubt și deasupra cailor⁵.

4. Matostat, 16 × 9 mm. Sol în *quadriga*, în profil spre dreapta; ține mâna stângă ridicată, iar în dreapta biciul⁶.

De asemenea, Sol în *quadriga* mai apare reprezentat pe o gemă descoperită la Dierna, într-un mormânt cu inscripție gnostică⁷.

Subiectul și reprezentările întâlnite în gliptică sunt, în general, inspirate din emisiunile monetare. Astfel, imaginea lui Sol în *quadriga* se întâlnește pe monede republicane reprezentând un simbol al succeselor raportate în Orient. Astfel, reversul unui denar emis de A. MANLIVS Q.F.SER înfățișează pe Sol în *quadriga*, din față, plutind deasupra norilor; în câmp, cornul lunar și două stele⁸.

Tipurile monetare cu imaginea lui Sol sunt frecvente în epoca imperială, în timpul Severilor. Soarele devine în timpul lui Septimiu Sever marele protector și garant al păcii și bunăstării, iar împăratul este identificat cu *Sol Invictus*; pe un *aureus* din anul 197 Sol este redat în *quadriga*, spre dreapta, însoțit de Phosphoros⁹.

¹ Scrisoarea se află în patrimoniul Muzeului Olteniei, Craiova.

² Despre cultul Soarelui, vezi în general Gaston H. Halsberghe, *The Cult of Sol Invictus*, Leiden, 1972; pentru provincia noastră, vezi S. Sanie, *Cultul lui Sol Invictus în Dacia, Sargetia*, 11-12, 1974-1975, p. 331-341; idem, *Culte orientale în Dacia romană*, I. *Culte siriene și palmirene*, București, 1981, p. 123 și urm.

³ D. Tudor, *BCMI*, XXVIII, 1935, 83, p. 43, nr. 66, fig. 19/3.

⁴ Idem, *ibidem*, nr. 67, fig. 19/11; idem, *CNA*, XII, 1936, 106-107, p. 208.

⁵ Idem, *Apulum*, VI, 1967, p. 217, nr. 37, fig. 3/19.

⁶ Idem, *ibidem*, p. 221, nr. 52, fig. 5/12.

⁷ Doina Benea, Ana Șchiopu, *AMN*, XI, 1974, p. 116, fig. 2.

⁸ *RRC*, 309, anii 118-107 a.Chr., Roma.

⁹ *RIC* 102.

Emisiunile lui Caracalla înfățișează pe *Sol* în mai multe variante: radiat, ridicând mâna dreaptă și ținând bici¹⁰; ținând glob și lance¹¹; ținând glob¹²; în *quadriga*, în profil spre stânga¹³.

Motivul lui Sol ținând bici și fulger este prezent și pe emisiunile lui Elagabal¹⁴. Aceleași reprezentări se întâlnesc și pe monedele din aur, argint și bronz emise de împărații Severus Alexander, Gordian al III-lea, Filip Arabul și casa sa domnitoare, precum și pe cele emise de Quietus, Regalianus, Postumus și Victorinus.

Emisiunile împăratului Aurelian, pe lângă tipurile obișnuite cu Sol ținând bici sau glob, mai înfățișează pe Sol în *quadriga*, din față, purtând legenda SOL DOM. IMP. ROMANI¹⁵.

De asemenea, această imagine a lui Sol, asemănătoare cu gema noastră, se mai întâlnește și pe monedele împăratului Probus (cu legenda SOLI INVICTO)¹⁶, precum și pe medalioane¹⁷. Desigur, este dificil de stabilit dacă gravorul gemei (care a servit ulterior drept pecete) a utilizat ca model moneda republicană sau monedele lui Aurelian ori Probus. Înclinăm a crede că gema respectivă a fost gravată după emisiunile târzii (Aurelian - Probus), când acest tip monetar este mult mai răspândit.

Gemele, lucrate în pietre semiprețioase, au fost dintotdeauna căutate și apreciate pentru frumusețea lor.

Pecetele din ceară roșie de pe actele domnești arată că încă din secolul al XVI-lea boierii dregători foloseau uneori ca sigilii pietre gravate romane¹⁸. Ele constituiau totodată valori transmise cu grijă urmașilor. Astfel, în foaia de zestre dată de Maria logofeteasa Locusteanca (ținutul Romanai) nepoatei sale Safta, la 8 ianuarie 1806, găsim trecut și "un inel de aur cu o antică"¹⁹.

Un alt exemplu interesant este edificator: inelul lui Tudor Vladimirescu, care-i servea și drept pecete, avea montat în aur o gemă antică, din matostat verde²⁰.

La 1577, Dobromir, marele ban al Craiovei, folosea un sigiliu confecționat dintr-o gemă antică. Acesta înfățișa "un cap de nobilă romană, în profil, spre dreapta"; sigiliul era aplicat pe un document prin care jupan Dobromir întărea la 28 iulie 1577 (7085) lui Calotă banul stăpânirea peste ocina din satul Lipovul²¹.

Folosirea gemelor antice ca sigilii a continuat până în epoca modernă, așa cum se poate constata în cazul pecetii din ceară roșie, care a format obiectul acestei note.

¹⁰ RIC, 293 (aureus, denar, antoninian).

¹¹ RIC, 408 (dupondius, as).

¹² RIC, 281 (aureus, denar, antoninian).

¹³ RIC 265, 282, 294 (aurei, denari, antoniniani), 543, 566 (sesterți), 551 (dupondius), 556, 570 (ași)

¹⁴ RIC 17 (denar), 198 (aureus), 289, 300 (sesterți), 301 (dupondius), 302-303 (ași).

¹⁵ RIC, 321.

¹⁶ RIC, 911 (antoninian); vezi și nr. 864 (variantă, antoninian emis la Serdica).

¹⁷ W. Froehner, *Les médailles de l'Empire Romain*, Paris, 1878, p. 240.

¹⁸ D. Tudor, *Arheologia romană*, București, 1976, p. 209.

¹⁹ D. Tudor, BCMI, XXVIII, 1935, 83, p. 43, nota 2 (unde citează ArhOlt, XI, 1932, p. 70, nr. 59-60).

²⁰ A. Metzulescu, Oltenia, II, 1941, 9, p. 138.

²¹ Emil Vărtosu, *Mari dregătorii din Țara Românească și Moldova în sigiliile secolelor XVII-XVIII*, în Studii și cercetări de istorie medie, I, 1950, p. 146-147.

Anexă

1867 ianuarie 9
c(omuna) Ipca²²
Sărut mâna,

De la 28 9-vrie²³ sînt aicea unde lucrezi cu nește meșteri sârbi la o magazie și altele. Și nu este puțință mai înainte de 20 fevroarie a mă prileji să viu nici pă la Corlate nici prin Craiova unde aş avea neapărată trebuință.

Pentru regularea părții mele despre D(umnea)ta am luat pe Domnul Popovici inginerul pe care îl știi și D(umnea)ta că este bun ingineri. Ca prin acest mod să să liniștească daravelile ce adesea născocoște îngrijitorul D(umita)le.

Eu din mila providenții sint bine. Dorescu a cunoaște și despre D(umnea)ta. Arată te rog cumnati-mi Ellizi frățeștile mele complemente iar D(umita)le rămăi ca totdeauna plecat fiu
I.(?) Ipceanu²⁴

Sper că după promisiunea ce mi-ai dat și rugăciunea ce ți-am făcut prin scrisoarea de curând trimisă vei fi făcut ceva și pentru pipă.

Pe verso (după împăturire) se află adresa:

Domnului Stan Paliu²⁵
la Craiova la Corlate²⁶
plasa Câmpului

De asemenea, scrisoarea poartă ștampila rotundă a poștei din Turnu Severin (cu data: 25/1) și alta a poștei din Craiova (aceasta aproape total ștearsă; probabil din 29/1) (fără indicarea anului, în amândouă cazurile).

Abrevieri

AMN	Acta Musei Napocensis, Cluj
ArhOlt	Arhivele Olteniei, Craiova
CNA	Cronica Numismatică și Arheologică, București
BCMI	Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, București
RIC	Roman Imperial Coinage, 9 vol., Londra, 1924
RRC	M. H. Crawford, Roman Republican Coinage, Cambridge, 1974

UN SCEAU D'APRÈS UNE GEMME ANCIENNE DE L'OLTÉNIE (Résumé)

Le sujet de cette note est fourni par une lettre expédiée de Turnu Severin à Craiova, en 1867. Le papier présente un sceau en cire rouge d'après une pierre gravée (gemme) romaine représentant *Sol* dans une quadriga, de face, au-dessus des nuages. Pour analogie, on peut citer les émissions monétaires des empereurs Aurelien (RIC, 321) et Probus (RIC, 864, 911).

²² Este vorba de satul *Iupca*, din jud. Mehedinți (plasa Cloșani); vezi *Enciclopedia României*, II, București, 1938, p. 282

²³ Transcriere pentru luna noiembrie.

²⁴ Expeditorul poate fi identificat cu Iorgu Ipceanu, cunoscut nouă la 1858 în lista cu alegătorii din jud. Mehedinți pentru adunările electivă; vezi Luchian Deaconu - Otilia Gherghe, *Oltenia și Unirea Principatelor*, Craiova, 1999, p. 291.

²⁵ Destinatarul este identificat cu pitarul Stan Paliu, printre alegătorii din jud. Dolj pentru adunările electivă, la 1858; vezi L. Diaconu - O. Gherghe, *op. cit.*, p. 297.

²⁶ Sat în jud. Dolj; în *Enciclopedia României*, II, 1938, p. 177, apare în plasa Plenița.